

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Çalışma Durumları ve Türkiye Ekonomisine Etkileri

Esma Güven*

Suriye'de 2011 yılı Mart ayında, 'Arap isyanları' olarak adlandırılan olaylar sonrasında meydana gelen çatışmaların giderek büyümesi ile Suriye'den çevredeki ülkelere kitlesel göç akınları başlamıştır. Türkiye topraklarına ise ilk kafil 2011 yılı Nisan ayında giriş yapmış ve o tarihten bu yana yaklaşık 4 buçuk yıldır zorunlu göçmen sayısı sürekli artmıştır. Günümüzde Türkiye'de yaklaşık 2,5 milyon Suriyeli sığınmacı hayatını sürdürmeye çalışmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların eğitim, sağlık, güvenlik alanlarında; sosyal, çevresel ve ekonomik olarak yaşadıkları pek çok sorun bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada temel olarak, Türkiye'de hayatlarını sürdüren Suriyeli sığınmacıların çalışma koşullarındaki problemler, çalışma durumları ile ilgili yürütülen hukuki süreç ve sığınmacıların Türkiye ekonomisi ile iş piyasasına olumlu veya olumsuz etkileri ele alınmıştır. Bu bağlamda haber kaynakları, resmi açıklamalar, ilgili kanunlar ve yönetmelikler, çeşitli kurumların sığınmacılar ile ilgili gerçekleştirdikleri araştırmaların raporları, sığınmacılar ve Türk kamuoyu ile gerçekleştirilen röportajlar ve konu ile ilgili kaleme alınan makaleler taranarak bu çalışma hazırlanmıştır.

Suriyeli Sığınmacılar: Genel Durum

Dünya genelinde sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyelilerin yarısına yakın bir oranı Türkiye'ye sığınmış durumdadır ve Türkiye 2,5 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır (UNCHR, November 2015). Bu noktada Türkiye geçen 4 yıl içinde yaklaşık 7,6 milyar dolarlık (22 milyar TL) bütçe kalemini Suriyeli sığınmacılara ayırmıştır. Bu rakamın sadece 418 milyon doları (1,2 milyar TL) uluslararası yardım kuruluşları ve müttefik ülkelerden gelmiştir (Al Jazeera, 2015).

Göç İdaresi'nin Mayıs 2016 tarihli verilerine göre Türkiye'de bulunan kayıtlı 2.749.862 Suriyeli sığınmacıların yarısından çoğunun 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerden oluştuğunun altı çizilmektedir. Bu durum Türkiye'de ortalama kayıt altına alınmış 1 milyon 123 bin Suriyeli çocuk ve genç nüfusun hayatını sürdürmeye çalıştığını göstermektedir. Dolayısıyla, sığınmacıların yaşam koşullarına ilişkin olarak, İçişleri Bakanlığınca benimsenen politikaların Türkiye'deki çocuk ve genç Suriyeli sığınmacı nüfusun da göz önünde bulundurularak ele alınması gerektiği görülmektedir (Erdoğan ve Ünver, 2015).

*Esma Güven, İLEM Eğitim Koordinatör Yardımcısı

İLEM Blog, İLEM bünyesinde ve çevresinde gerçekleşen konferans, sempozyum ve benzeri ilmi faaliyetler ile kültürel etkinliklerin bir deneme, değerlendirme veya araştırma yazısı olarak yayınlanacağı mecra olarak faaliyet göstermektedir.

Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Demografik Özellikleri

2013 yılından itibaren Suriyeli sığınmacılardan sorumlu olan asli kuruluş Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'dür. Öncesinde ise, 2013 yılına kadar Suriyeli sığınmacılardan birinci derecede sorumlu devlet kurumu olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Suriyeli sığınmacılar ile ilgili araştırmalar yapmıştır. AFAD'ın 2013'te yaptığı "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 : Saha Araştırması Sonuçları" başlıklı araştırmaya bakıldığında, kamplarda yaşayanların yüzde 53'ünü ve kamp dışında yaşayanların yüzde 49'unu 0-18 yaş altındaki çocukların oluşturduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacılar arasında çocukların oranının bu derece yüksek oluşu, çocukların eğitimlerinin devam ettirilmesi ve çocuk işçi olarak çalıştırılıp sömürülmelerinin engellenmesi açısından, dikkate alınması gereken bir husustur.

En yoğun olan yaş grubu ise kamplarda yaşayanların %42'si ve kamp dışında yaşayanların %45'i şeklindeki oranlar ile çalışma çağı nüfusunun oluşturduğu 19-54 yaş arasındaki "asal" yaş gurubudur. Bu veriler çerçevesinde çalışma çağındaki olan Suriyeli sığınmacıların son derece yüksek bir oranda olduğu anlaşılmaktadır. Suriyeli sığınmacılardan engelli olan kişilerin ise sayısı oldukça azdır. Bu durum göstermektedir ki gerek kamplarda yaşayan gerekse kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılar genç bir grup olmalarına ilaveten çoğunlukla çalışma çağındaki ve sağlıklı kişilerden oluşmaktadır. Kamparda yaşayan Suriyeli sığınmacıların %54'ünü ve kamp dışında yaşayanların %61'ini ilköğretim ve altındakiler; kamplarda yaşayanların %21'ini ve kamp dışında yaşayanların %19'unu lise ve üstü eğitilmişler oluşturmaktadır. Üniversite ve üzeri eğitilmişler ise kamplarda yaşayanların %7'si ve kamp dışındakilerin %9'u şeklinde düşük bir orandadır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2013).

Bu verilerde görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılardan çalışma çağındaki ve sağlıklı olanların oranı oldukça yüksektir. Dolayısıyla asgari yaşam standartlarında hayatlarını devam ettirebilmek için çalışmaya ihtiyaç duyan büyük bir sığınmacı nüfus bulunmaktadır. Bununla birlikte bir eğitime ve mesleki yeterliliğe sahip olan sığınmacıların oranı ise oldukça düşüktür. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yaşadıkları pek çok probleminin temelinde Türkçeyi bilmemeleri yer almaktadır. Bu eksiklik en başta, sahip oldukları hakları öğrenmeleri önünde bir engel oluşturmakla birlikte, iş bulma konusunda da ciddi sıkıntılara sebep olmaktadır.

Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'deki Çalışma Problemleri

Çalışabilmek için bir yabancı için geçerli bir pasaport taşıması, oturma izni alması ve de işveren, yabancı kişi için ayırdığı iş pozisyonunu dolduracak bir Türk vatandaşının bulunamadığını belgelemesi gerekliliği düzensiz yollarla gelen Suriyeli sığınmacılar için en büyük problem idi (Kirişçi, 2014).

Çalışma izni olmayan Suriyeli sığınmacıların yaşamlarını devam ettirebilmek için kayıt dışı çalıştıkları herkesçe bilinen bir gerçektir. Eğitim seviyelerinin düşük olması, yerel halk tarafından istenmiyor olmaları ve dil bilmemeleri gibi sebeplerle iş bulma konusunda problem yaşayan Suriyeli sığınmacılardan bir şekilde iş bulmaları da kayıt dışı çalışmaları sebebiyle pek çok problemle karşı karşıya kalmışlardır. Özellikle bazı işverenler için Suriyeli sığınmacıların varlığı "ucuz işgücü" bakımından bir avantaj olarak görülmüştür ve başta inşaat sektörü olmak üzere Türk çalışanların bir bölümünün aldıkları işleri Suriyelilere yaptırarak yeni bir "taşeronluk" yapısı oluşturmaları sıklıkla karşılaşılan olaylar olmuştur (Erdoğan & Ünver, 2015).

Örneğin AFAD'ın 2013 yılında Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar üzerine gerçekleştirdiği saha araştırmasında kamp içinde yaşayan Suriyelilerin %51'i, kamp dışında yaşayanların ise %77'si olmak üzere Suriyelilerin büyük bir kısmının iş aradıkları kaydedilmiştir. İlgili araştırma; işsizlik oranının % 10 bandında seyrettiği Türki-

ye'de, kamp dışında hayatlarını sürdürmeye çalışan yaklaşık 2,2 milyon Suriyelinin büyük bir oranın işsiz olduğunu göstermektedir.

Özellikle üniversite ve üzeri mezunların, diploma denkliklerinin bulunmaması sebebiyle akademide, hastanelerde ya da okullarda mesleklerini icra edememeleri fakat yaşamlarını devam ettirebilmek için başka işlerde çalışmaları (Ertekin, 2015) problem olmuştur.

Diğer bir sorun Suriye'den gelenlerin önemli bir kısmının çocuk işçi olmasıdır. Türkiye'deki yaklaşık 2,5 milyon Suriyeliden ortalama 300 bininin çalıştığı ve bu sayının içinde "çocuk işçi" olarak nitelenebilecek yaşlarda olanların sayısının da oldukça yüksek olduğu belirtilmektedir. Suriye'den gelen ailelerin çocukları, yaşadıkları mağduriyetler sebebiyle çalışmak zorunda kalarak ailelerinin geçimlerine katkıda bulunmaktadır. Aileler, Suriye'de iken çocuklarını her şeyden sakınırken burada kendi elleriyle çalışmaya göndermekten muzdarip olduklarını belirtmişlerdir (Belli, 2014).

Hukuki Süreç ve Geçici Koruma Statüsü

Türkiye “açık kapı politikası” sonucunda kabul ettiği Suriyelilere geçici koruma statüsü vererek bu kişileri Suriye’de siyasal istikrar tekrar tesis edilene kadar “misafir” konumunda barındırmış ve geri göndermemiştir. Geçici koruma statüsü verilen kişilerin her türlü zaruri ihtiyaçları, kendilerini kabul eden devlet tarafından karşılanmaktadır. Türk hukukunda geçici koruma, kanun düzeyinde ilk defa 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) 91. maddesi ile düzenlenmiştir (Göç İdaresi, 2015).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 63. ve 91. maddelerine göre “Mülteci” ya da “şartlı mülteci” kapsamında değerlendirilemeyen ancak geri gönderildikleri takdirde hayati güvenlikleri tehlikede olacak yabancılara “ikincil koruma statüsü” ve ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olup ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici korunma ihtiyacı duyan yabancılar için de “geçici koruma” sağlanmıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliği incelendiğinde, 26. maddede geçici korunanlara sağlanacak hizmetler başlığı altında Suriyelilere sağlanacak hizmetlerden birinin iş piyasasına erişim hizmeti olduğu görülmektedir. Yönetmeliğin 29. maddesinde ise iş piyasasına erişim hizmeti ile ilgili düzenleme yapılmış olup geçici koruma kimlik belgesine sahip olanların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurarak çalışma izni alabilecekleri belirtilmiştir.

Çalışma İzinlerinin Düzenlenmesi Süreci

Suriyeli sığınmacılardan pasaportla, yani resmi (regular/legal) yollarla giriş yapanlar ile belgesiz ya da kayıtsız (irregular/illegal) giriş yapanlar arasında çalışma hakları bakımından önemli farklar bulunmaktadır. Nisan 2011 sonrasında Suriyeliler içinde pasaportu ile Türkiye’ye giriş yapan yaklaşık 80 bin kişi için çalışma izni verilmesi konusunda önemli kolaylıklar sağlanmış fakat pasaportsuz ya da “düzensiz/illegal” yollardan Türkiye’ye giriş yapanlara çalışma izni verilmemiştir. Mart 2013’te Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın yürüttüğü çalışma çerçevesinde, Türkiye’ye gelen ve Emniyet Müdürlükleri’nin ikamet izni verdiği Suriye uyruklu yabancıların, çalışma izni de alabilmeleri imkânı sağlanmıştır. Ancak burada sözü edilen Suriyeliler, pasaportlarıyla giriş yapmış olanları yani sadece yaklaşık 80 bin kişilik bir bölümdür. Dolayısıyla bu dönemde Türkiye’deki Suriyelilerin yaklaşık olarak %95’inden fazlasını oluşturan ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile kendilerine “geçici koruma” statüsü verilen Suriyeli sığınmacıların çalışma izinleri bulunmadığı gibi çalışmaları halinde de çeşitli yaptırımlarla karşılaşmaları söz konusu olmuştur (Erdoğan ve Ünver, 2015).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 8 Ekim 2014’te bakanlar ve üst düzey ekonomi bürokratlarıyla birlikte 2015-2017 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program’ın (OVP) açıklandığı bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda Suriyelilerin çalışma hakları konusunda yeni ve

kapsamlı bir çalışma yaptıklarını ifade ederek Suriyelilerin istihdamı için ikincil mevzuatın kısa sürede yayınlanmasını beklediklerini belirtmiştir. Bu mevzuat çerçevesinde Suriye'den gelenlere kendilerini tanımlayacak bir kimlik verileceği ve bu kimlik ile 'açık işlerde' istihdam edilerek çalışma imkânı bulacakları ifade edilmiştir (Radikal Haber, 2014). Çalışma izni bulunanların da daha çok tarım, sanayi, inşaat ve hizmet alanı gibi sektörlerde çalıştıkları bilinmektedir (Erdoğan ve Ünver, 2015).

Söz konusu basın toplantısında işaret edilen ikincil mevzuat ise 22 Ekim 2014'te yürürlüğe giren "Geçici Koruma Yönetmeliği" ile kısmen gerçekleşmiştir. Yönetmeliğin 29. maddesinde geçici koruma kimlik belgesine sahip olanların, Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek sektörlerde çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabilecekleri ve geçici korumaları sona erdiğinde ise bu kapsamda verilen çalışma izinlerinin sona ereceği belirtilmiştir. Ancak söz konusu dönemde Türkiye'nin seçim gündemi dolayısıyla meydana gelen bazı konjonktürel gelişmeler nedeniyle Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatına yasal girişlerini sağlayacak bir düzenleme yapılamadığından geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalıştırılma yasağı bir süre daha devam etmiştir (Erdoğan ve Ünver, 2015).

Suriyeli sığınmacıların çalışma izinlerine yönelik son düzenleme ise, Ocak 2016 tarihinde bakanlar kurulu toplantısında hazırlanması kararlaştırılan ve Şubat 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Başbakanlık Genelgesi ile gerçekleştirilmiştir. Hükümet sözcüsü Numan Kurtulmuş'un kamuoyu ile paylaştığı bu düzenlemeye göre

Suriyeli sığınmacılar geçici kimlik belgelerinin düzenlenmesinden 6 ay sonra ve sadece ikamet ettikleri illerde çalışma izni için başvuruda bulunma hakkını elde etmişlerdir.

Suriyeli sığınmacılara iş vermek isteyen işyerlerine çalışanlarının % 10'una kadar Suriyeli sığınmacı çalıştırılma imkanı verilmiştir. Suriyeli sığınmacılar çalıştıkları işlerde en az agari ücret alma hakkına sahip olmuşlardır. Söz konusu düzenlemede yer alan başka bir husus, tarım sektöründe çalışmak isteyen Suriyeli sığınmacıların izinlerinin ise valiliklerin izinleriyle belirlenmesine ve aynı şekilde sağlık görevlisi ya da eğitimci olarak çalışmak isteyenlerin çalışma izinleri için Sağlık Bakanlığı, YÖK ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın görüşlerine başvurulmasına karar verilmiştir. (Hürriyet, Şubat 2016)

Suriyelilerin Ekonomiye ve İşgücü Piyasasına Etkileri

Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerine genel olarak bakıldığında risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo görüldüğü söylenebilir (Oytun & Gündoğar, 2015). Pek çok çalışmada, Suriye-

lilerin Türkiye ekonomisine en büyük etkisinin Suriyeliler için ayrılan bütçe olduğu ifade edilmektedir. Üstelik Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için ayırdığı mali kalemlerde Suriyeliler için yaptığı harcamada uluslararası kuruluşlardan ve ülkelerden ciddi bir destek görmemektedir. Uluslararası kuruluş ve ülkelerin yaptığı yardımlar Türkiye'nin yardımlarının yalnızca 17'de 1'i kadardır (Oktay, 2014).

Sığınmacıların ekonomik olarak bütün şehirlerde yarattığı ortak bir diğer etki de ev kiralalarında görülen artıştır (Oytun ve Gündoğar, 2015). Bu durum ev sahipleri açısından fırsat gibi görülse de gerek Suriyelilerden gerekse yerel halktan kiracılar için oldukça sıkıntı oluşturmaktadır. Ev kiralalarının fahiş oranda yüksek olması sebebiyle Suriyeli sığınmacılar kiralalarını ödemekte zorlanmaktadırlar. Ayrıca Suriyelilere yüksek fiyatlardan kiralanmış evlerin ücretlerinin alınamaması da ekonomik sorunların yanı sıra, oluşan kira enflasyonu nedeniyle, yerel halkın tepkisine yol açmaktadır.

Bilhassa sınır bölgelerinde fiyatlarda yüksek artışların oluşması sebebiyle ülke genelinde seyreden kişi başı gelirin genellikle daha düşük olduğu güney sınır bölgesinde yaşayan yerel halkın gündelik yaşam harcamalarında büyük bir artış yaşandığı da gözlemlenen olumsuz etkiler arasındadır (Kirişçi, 2013).

Bir başka olumsuz etki, Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunun alt gelir seviyesinde ve düşük eğitim düzeyindeki insanlardan oluşmasıdır. Bilimsel araştırmalar eğitim düzeyi ve kalkınmanın unsurları olan ekonomik büyüme

ile siyasal ve toplumsal gelişme arasında doğru bir orantının var olduğunu göstermektedir. Eğitimin bireysel ve toplumsal düzeyde gelir oluşturma etkisi dikkate alındığında Suriyelilerin büyük çoğunluğunun ilkökul ve altı eğitim düzeyinde olması (AFAD, 2014) ve okuma yazma bilmeyenlerin oranının yüksekliği, Suriyelilerin uzun vadede sosyal iyileşmeye ve buna bağlı ekonomik gelişmeye katkısının sınırlı olacağını göstermektedir. Bu durumun ise uzun vadede Türkiye'ye ciddi bir eğitim maliyeti oluşturmalarının muhtemel olduğunu ortaya koymaktadır (Tunç, 2015).

Diğer yandan, Türkiye'nin en hızlı büyüyen illeri arasında bulunan Gaziantep'te özellikle tarım, tekstil, inşaat ve imalat gibi bazı işkollarında, Suriyeli sığınmacılara iş imkânı sağlayacak bir potansiyel bulunmaktadır. Bu kapsamda, çalışma barışı bozulmadan yasal çerçevede Suriyeli sığınmacıları istihdam etmenin imkânları aranmalıdır. Yabancı statüleri sabit kalmak kaydıyla geçici çalışma izinlerini içeren istihdam stratejisi, Suriyeli nüfusun sağlık ve eğitim alanındaki sıkıntılarını da ciddi derecede azaltacaktır. Sağlanacak iş ve geçici çalışma izinlerinin aynı zamanda kayıt dışılığın önüne geçeceği belirtilmektedir (Gaziantep Kent Raporu, 2014). İşçiler üzerindeki olumsuz etkisine rağmen vasıfsız ucuz işgücündeki artış yatırımcılara ve esnafın maliyetlerine pozitif yönde katkı sağlamaktadır. Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kurabileceği küçük işletmelerin (fırın, ayakkabı üretimi, vb.) üretime sağlayacağı katkı da mikro düzeyde diğer bir fırsat olarak görülmektedir (Tunç, 2015).

Sonuç

Suriyeli sığınmacılara ilk geldikleri dönemde misafir gözüyle bakılırken ilerleyen süreçte ülkelerindeki iç savaşın uzaması sebebiyle geri gönderilmeleri söz konusu olmamış ve sığınmacıların her yıl sayıları giderek artmıştır.

Özellikle Ortadoğu ülkeleri ile sıkı ticari bağlara sahip olan Suriyeli tüccarların Türkiye ekonomisi için bir fırsat olarak görülmesi ve bu durumun her iki taraf için de kazan-kazan ilişkisi içerisinde fırsata çevrilebilmesi gerekmektedir. Suriyeli yatırımcılarla ortak projeler geliştirilerek rasyonel yatırımlar yapılmalı; hem Suriyeli sığınmacıların hem de Türkiye'nin ekonomik büyümesine imkân sunacak çalışmalar değerlendirilmelidir.

Kilis, Gaziantep ve Adıyaman'da göç sonrasında işsizliğin düşmesi ve istihdam kapasitesindeki artış (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 21) diğer illere yaygınlaştırılabilecek bir model olarak incelenmeye değer görülmektedir. Sınır illerindeki firmalar, işyeri sahipleri ve sanayiciler boyutunda ucuz işgücü imkânı da çalışan nüfus bakımından huzursuzluk verici bir konu olmakla birlikte işgücü piyasasına yönelik fırsatlar olarak da ortaya çıkmaktadır (Tunç, 2015).

Eğitim seviyesi düşük olan, genç ve çalışma çağında olan nüfus için Türkçe dil eğitimi kursları, meslek edinme kursları, okuma-yazma ve temel eğitimlere dair kurslar açılmalıdır. Suriyeli sığınmacılar arasında nitelikli işgücüne sahip olanlar da niteliksiz iş gücüne sahip olanlar da

mevcuttur. Niteliksiz iş gücüne sahip olanları kısa süreli ve yoğun kurslar ile yetiştirerek yeteneklerine, yaş ve cinsiyetlerine göre hizmet sektörü, tarım ve sanayi sektörü gibi alanlarda çalışmaya yönlendirmek gerekmektedir. Nitelikli işgücüne sahip olan Suriyeli sığınmacıların ise diplomaları tanınmalı, kendi mesleklerinde çalışma imkânı sunulmalı ve kendilerinden alanlarına dair Türkiye'ye katkı sunmaları istenmeli; çeşitli projelerde görevler verilerek üretici olmaları sağlanmalıdır.

Türkiye'deki yardım kuruluşlarının Suriyeli sığınmacılara yapacakları yardımlar için bölgedeki yerel firmaları tercih etmeleri hem ülke içi ekonomi açısından hem de yerel halkın Suriyeli sığınmacıları kendilerine bir yük olarak görmelerine engel olması açısından olumlu bir girişimdir ve bu girişimin sürekliliği sağlanmalıdır.

Suriyeli sığınmacılar sebebiyle özellikle sınır bölgelerdeki kiraların atmasının neden olduğu olumsuz etkilerin yerel halkın tepkisine yol açtığı bilinmektedir. Ancak bu durumdan yerel halk kadar Suriyeli sığınmacıların da olumsuz etkilendiğinin göz ardı edilmemesi gerekir. Kira fiyatlarını hızla artmasında, Suriyeli sığınmacıların konut ihtiyaçları ile taleplerin fazlalaşmasının yanında ev sahiplerinin mevcut durumu fırsata çevirme yaklaşımlarının da etkisi büyüktür. Bu noktada ev sahiplerinden söz konusu durumu fırsata çevirmeyerek ev kiralarını normal standartlarda tutmaları beklenmelidir. Bu durum devletin ilgili memurları tarafından ev sahiplerinin kira gelirlerinin kontrollerinin sıklaştırılması ile takip edilebilir.

Ele alınması gereken bir diğer husus, Suriyeli sığınmacılar için yapılan harcamalardır. Devletin yardım olarak hazır imkânlar sunmaktan ziyade, yardımların daha çok vakıflar, yardım kuruluşları ve halk desteği tarafından karşılanmasını sağlayacak bir sistem oluşturmalıdır. Devlet ise tüm ilgililerin de bulunduğu toplantılar gerçekleştirilerek politikalar üretmeli, yeni iş olanakları oluşturmalı ve harcamalarını istihdam sağlama yönünde kullanmalıdır. Böyle bir yol izlenmesi, devletin daha fazla kişiye hizmet sunmasına yardımcı olacaktır.

Suriyeli sığınmacılar hususunda yerel halkın mevcut tepkilerini azaltmak için, Suriyeliler konusundaki duyarlılık gerekçe gösterilerek bölge vergileri belli oranlarda düşürülebilir. Ayrıca işyerlerinde, ucuz işçi olarak değil, insani standartlarda çalışma imkanı sunarak Suriyeli zorunlu göçmenlere iş imkanı sağlayan işyeri sahiplerine belli oranlarda teşvik primi ödemesi girişiminde bulunulabilir.

İşsizlik konusunda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 8 Mart 2014'te açıklanan ve-

rilere göre 2013 yılında hem iş piyasasını büyüten, yani işçi alımı yapan hem de aynı zamanda işsizliğin en fazla düştüğü üç il, Suriyeli sığınmacı sayısının en yüksek olduğu Gaziantep, Adıyaman ve Kilis'tir (Anadolu Ajansı, 2014). Bu durum ekonomi içinde Suriyeli sığınmacılardan kaynaklı olarak hem tüketim, hem de üretim safhasında ciddi bir etkinin yaşandığını göstermektedir. Yaşanan bu gelişme Dünya Bankası raporlarına da yansımıştır (World Bank Group, 2015). Ancak ekonomistler bu durumun kalıcı olmayacağı ve kısa bir süre sonra durumun tersine dönerek bir düşüş yaşanacağı yorumunda bulunmuşlardır. Nitekim, Suriyelilerin beraberrinde getirdikleri maddi kaynakların bitmesi ve alım gücü sıkıntısına düşmesi piyasalardaki başlangıçta oluşan olumlu havayı tersine çevirmiştir. Bununla birlikte gün geçtikçe sınır bölgesinde kaçakçılığın arttığı ve tüm engelleme çabalarına rağmen önemli geçiş noktalarının hala tam olarak kontrol altında tutulamadığı görülmektedir (Oytun, 2014).

Gaziantep Ortak Akıl Platformu raporunun hazırladığı raporda, Suriyeli sığınmacıların gerek üretime gerekse tüketime ciddi katkılarının olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca raporda Gaziantep'teki ekonomi çevrelerinin, Suriyelilerin yatırımlarının teşviki ve çalışmalarını önündeki engellerin kaldırılması hususunda son derece net bir tavır koydukları vurgulanmıştır. Bunun yanında Rapor, Türkiye'deki Suriyeli firmaların sayısının hızlı bir artış gösterdiğinin ve Ortadoğu ülkeleri ile sıkı bağlantıları olan Suriyeli tüccarların ticaretlerini Türkiye üzerinden gerçekleştirmelerinin ekonomiye oldukça olumlu etkisi olacağını altını çizmektedir (Ceylan, 2015).

Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması için gönderilen insani yardım malzemeleri Türkiye'deki yerel firmalardan temin edilmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015). Yerel firmaların tercih edilmesi yerel halkın ekonomisinin canlanmasına ve dolayısıyla Suriyelilere karşı tepkilerin belli bir oranda düşmesine yardımcı olması açısından önemli bir girişimdir.

Mültecilerin dış ticaret üzerine etkileri ise, sanayi düzeyindeki gelişmişlik ve mülteci akını öncesi dış ticaret düzeyine bağlı olarak şehirden şehre farklılaşmaktadır. Örneğin, Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş ve Mardin'de mülteci akını sonrası ihracat ve ticaret dengesinde (ihracat ile ithalat arasındaki fark) olumlu bir gelişme sağladığı şeklinde gözlemlenmiştir (Öztürkler ve Göksel, 2015).

Kitlenin ve akışın doğru bir şekilde tespiti, yönlendirilmesi ve teşviki ile Suriyelilerin sermaye, yatırım ve ticari bağlantılarının ekonomik fırsatlara dönüştürülebilmesi temin edilebilecektir. Bu durum beraberinde dış sermaye girişini sağlayıcı bir fırsat olabilecektir. Bununla birlikte, tüccarların Türkiye mallarını, sahip oldukları ticari iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırması da ihracata sağlanabilecek katkı olarak görülmektedir (Tunç, 2015).

Suriyeli sığınmacıların çalışma izinleri ile ilgili yapılan son düzenlemede belirtilen sığınmacıların çalışma izinlerini alabilmek için geçici koruma kimliklerinin çıkarılmasından sonra beklemeleri gereken 6 aylık sürecin değerlendirilmesi adına bu süreçte sığınmacılara yoğun

birTürkçe dil eğitimi verilebilir. Bu eğitim için, eğitimi verecek öğretmenlere ek ücret uygulaması yapılarak devlet okulları okul saatleri dışında kullanılabilir.

Yine ilgili düzenlemede Başbakan sözcüsü Numan Kurtulmuş'un sığınmacıların vergi ödemeleri ile ilgili herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bu sebeple eğer sığınmacıların vergi ödemeleri noktasında bir düzenleme yapılmış ise bu hususun ele alınması ve aldıkları ücretlere göre vergi ödeme zorunluluklarının getirilmesi gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacılar hakkında yapılacak tüm düzenlemelerde, politika geliştirme toplantılarında Suriyeli sığınmacılar arasından nitelikli ve yetkili kişilere yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Suriyeli sığınmacıların görüş ve önerilerine açık olunmalı, Türkiye'den süreç içerisindeki beklentileri öğrenilerek, makul talepler gerçekleştirilebilecek oranlarda karşılanmalıdır. Son olarak, Türkiye'ye bu kadar büyük oranda bir kitlesel göçün gerçekleşmesinin oluşturduğu sıkıntılar ve bazı aksaklıklar olduğu bir gerçektir. Bunun yanında Suriyeli sığınmacıların yaptıkları ve yapacakları işler neticesinde elbette ki Türkiye için fırsatlar da oluşmaktadır. Ancak bu "fırsat olma" amaç haline getirilmemeli; meydana gelen durumların doğal sonuçları şeklinde tezahür etmelidir. Sığınmacılar bir külfet olarak ya da imkan olarak görülmemeli; duyguları ve emekleri istismar edilmemelidir.

Kaynakça

AFAD Başkanlığı, (2013). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları. Ankara.

AFAD Başkanlığı, (2014). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu. Ankara.

Anadolu Ajansı, (2014) ("Gaziantep, Adıyaman ve Kilis ekmek kapısı oldu", 8 Mart 2014, <http://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/298239--gaziantep-adiyaman-ve-kilis-ekmek-kapisi-oldu> erişim tarihi: Aralık, 2015)

Al Jazeera. (2015, Eylül 18). (Sığınmacı sayısı 2 milyon 225 bin 147'. Al Jazeera. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/siginmaci-sayisi-2-milyon-225-bin-147>)

BM, (1951). Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi

Belli B. O. (2014) , (<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyeli-cocuklarin-bu-yuk-yuku> erişim tarihi: Aralık 2015)

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (<http://www.unhcr.org.tr/?content=648>) erişim tarihi: 31.12.2015 erişim tarihi: 30.12.2015)
Ceylan, S. H. (2015), (<http://www.dunya.com/dis-iliskiler/suriyeli-firma-sayisi-10-bini-asti-273623h.htm> erişim tarihi: Aralık, 2015)

Duran, E. A. (2015) (<http://www.dw.com/tr/suriyelilere-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma-izni-geliyor/a-18250816> erişim tarihi: Aralık 2015)

Erdoğan, M.M.,(2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, (HUGO), Ankara.

Erdoğan, M. M.; Ünver, C. (2015) Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri, (TİSK), Ankara.

Ertekin, S. (2015), (<http://appsaljazeera.com/interactive/turkiyedeki-suriyeliler/issizlik.html> Erişim tarihi: Aralık 2015)

Gaziantep Kent Konseyi (2014) Gaziantep'te Yaşayan Suriyelilere İlişkin Rapor; Sorunlar ve Çözüm Önerileri.

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560 erişim tarihi: 31.12.2015)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (http://www.goc.gov.tr/icerik6/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma_409_558_1098_icerik)

Habertürk. (<http://www.haberturk.com/ekonomi/para/haber/1130090-kurtulmus-suriyelilere-7-6-milyar-dolar-harcadik>, erişim tarihi: 31.12.2015)

Hürriyet Haber. (<http://www.hurriyet.com.tr/suriyeli-multecilere-calisma-izni-yururluge-girdi-40053841> erişim tarihi: 17. 04. 2016)

İbrahim Kaya, Esra Yılmaz Eren, (2015) Türkiye'deki Suriyelilerin Hukukî Durumu: Arada Ka-

lanların Hakları ve Yükümlülükleri, Ankara.

Kirişçi, K. (2014), Misafirlığın Ötesine Geçerken: Türkiye'nin 'Suriyeli Mülteciler' Sınavı, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara.

Kirişçi, K. (2013), Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara.

Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.

Oktay, F. (2015) Kalkınma Programı (UNDP) Alt Bölge Kalkınma Direktörü Gustavo GONZALES ile görüşme notları.

Oytun, O. (2014) Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler, ORSAM/ Nisan 2014, Rapor No:189, Ankara.

Öztürkler, H., Göksel T. (2015) Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme, ORSAM/ Rapor No: 196, Ankara.

Radikal Haber (2014) "Çalışma Bakanı: Suriyelilere kimlik verilecek" (http://www.radikal.com.tr/turkiye/calisma_bakani_suriyelilere_kimlik_verilecek-1217583 erişim tarihi: Aralık 2015)

World Bank Group, (2015) World Bank Group (August 2015) (The Impact of Syrians Refugees on the Turkish Labor Market, byXimena V. Del Carpio Mathis Wagner, Policy Research WorkingPaper7402,<http://documents.wor>

ldbank.org/curated/en/2015/08/24946337/impact-syrians-refugees-turkish-labor-market erişim tarihi: Aralık 2015)

Tunç, Ş. A. (2015) Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme, Tesam Akademi Dergisi. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). Sayı : 6458

Yılmaz, H. (2013), Türkiye'de Suriyeli Mülteciler –İstanbul Örneği- Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler, MAZLUMDER, İstanbul.